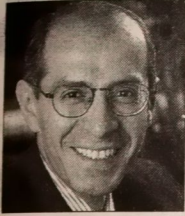

Ataç'a bakmak

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Bütün ilkgençlik yıllarımda en etkili edebiyatçısı olan Nurullah Ataç, bilinmez nedenlerle yeniden tartışma konusu olmaya başladı. Ne var ki, sürdürülen tartışmalardan onu, işlevini ve yapıtını temellendirecek

önemli bir çalışma üretilemiyor. Bu tartışmanın daha da derinleşmemesi bizatihi Ataç'ın sorunsal konumuyla ilgili bir olgudur. Çünkü, kabul etmek gerekir ki, Ataç düzeyinde etkili olmuş bir ismin yapıtı, ancak çokkatlı okumalarla ve edebiyat dışı farklı disiplinlerin veri ve yaklaşımlarıyla ele alınırsa gizini dışavurabilir. Türk edebiyatının da Türk düşünce tarihinin de en büyük eksiği ise budur.

Bu konuda öncelikle her şeyin üzerine oturacağı bir temel gerçeği saptamak zorunludur. Ataç, bir Cumhuriyet aydınıydı. Cumhuriyetin eklektik niteliği onda aynen mevcuttu. Bu, Ataç'ın 1930'ların Türkiye'sinde etkili olmuş bütün bir sistematiği içselleştirdiği anlamına gelir. Batılılaşma modeli, Batı'nın bir zihinsel süreç olarak içselleştirilme

yöntemi, onun kapsamında yer aldığı varsayılan, bireylik, etik, akılcılık gibi öteki kurumsal tanımlar Ataç için hep bu mercekten görülmüş gerçekliklerdir. Osmanlı'nın son döneminden gelen birisi oluşu Ataç için bu gerçeği değiştirmez. Ataç, Batıcı birisiydi ve onu herhangi bir zihinsel irdelenmeden ve felsefi bir sorgulamadan geçirmeden benimsemişti. Ayrıca da bunu tartışılmaması gereken bir model olarak önermekteydi.

Bu, Cumhuriyet'in getirdiği kültürel kimlik arayışlarıyla eklenilen bir süreçti. Cumhuriyet'in, Orta Asyacılıkla iç içe geçmiş hazin macerasının öncesinde yer alan 'Nev Yunani'lik, Ataç'ın Dergâh çevresinden çok yakın tanıdığı Yahya Kemal tarafından türetilmişti. O da bu anlayışı kısmen değiştirse bile sonuna kadar sürdürdü ve Yahya Kemal-Yakup Kadri hattında başlayan bir Batıcı-hümanist anlayış Ataç'ta konakladıktan sonra Sabahattin Eyüboğlu-Azra Erhat-Halikarnas Balıkcısı ile simgelenen 'Mavi Anadolu' arayışında son buldu.

Bununla birlikte, Ataç'ın üzerinde durulması gereken en önemli özelliği bu kültürel çerçeve içine oturtulabilecek 'birey' yaklaşımlarıdır. Kendine özgü bir etik anlayışla bütünleşmiş bu model, bugüne

değin Türk edebiyatında henüz pek denenmemiş bir bağımsız birey resmi çizer. Fakat, Ataç'ın çok önemseydiği 'kendisiyle bile bağlı olmayan' bir anlayış acaba yukarıdaki genel ilkeleri kabul ettikten sonra mümkün olabilir miydi sorusu, bugün hâlâ yanıtıdır. Çünkü, o soruya yanıt oluşturabilecek esas unsur olan Cumhuriyet'in kimlik-yurttaş tanımı ve onun dayanakları yeterince irdelenmemiştir. Kaldı ki, Ataç ve anlayışına çok karşı olan örneğin Attila İlhan'ın Atatürkçülüğü ile Ataç'ın Batıcılığının bir noktada kesişmesi fakat aynı zamanda zıtlaşması bu konudaki ilginç durumun garip bir tecellisidir.

Son bir husus gene aynı bağlamda yer alabilecek eleştirmenlik yaklaşımıdır. Belli ki, edebiyatla sınırlı tutsa da bir denemeci olarak Ataç işlevini toplumsallaştırıyordu. O aşamada da Cumhuriyet'in buyrukçu ve seçkinci yaklaşımını benimsiyordu. Sorun, oradaki 'öznel' seçiminin bir bireysellik anlayışından kalkmaması, tersine Cumhuriyet'in dayatmacı, 'ben yaptım oldu' anlayışıyla bütünleşmesiydi.

Ataç, bugüne bir edebiyatçı değil, edebiyat ve (toplumsal) kültür tarihinde bir rol modeli olarak kalmıştır.